

Polska informatyka: stała się faktem

Grono członków PTI otrzymuje dwa tomy książkowe, na które złożyły się prace kilkunastu autorów, opisujących różne fragmenty historii polskiej informatyki. Przypomnijmy w skrócie, jak do tego doszło.

Jako wprowadzenie przywołamy pierwsze zdania z artykułu dr. inż. Marka Hołyńskiego:

W czwartek, 23 grudnia 1948 roku, w Gmachu Fizyki Doświadczalnej przy ul. Hożej w Warszawie, z inicjatywy wybitnego topologa Kazimierza Kuratowskiego, profesora Uniwersytetu Warszawskiego, dyrektora świeżo organizowanego Państwowego Instytutu Matematycznego (PIM), spotkało się kilku przyszłych pionierów elektronicznych maszyn liczących. Byli to, obok inicjatora spotkania: prof. Andrzej Mostowski, matematyk zajmujący się głównie logiką matematyczną i algebrą, dr Henryk Greniewski, matematyk i logik oraz trzech młodzi inżynierowie po studiach na Politechnice Gdańskiej: Krystyn Bochenek, Leon Łukasiewicz i Romuald Marczyński, późniejsi profesorowie.

Tak to się właśnie zaczęło – 23 grudnia 1948 r. traktujemy jako początek historii polskiej informatyki. Potem było różnie. Z trudem zbudowano pierwszą elektroniczną maszynę cyfrową, bo tak wtedy je nazywano, XYZ. Zaczęto tworzyć ramy organizacyjne dla nowej dziedziny nauki i przemysłu – powstaje Instytut Maszyn Matematycznych, wkrótce Zjednoczenie

MERA i liczne fabryki produkujące podzespoły, urządzenia peryferyjne i gotowe komputery. Polska zostaje włączona do współpracy międzynarodowej, zarówno poprzez zakup licencji (Odra-1300, drukarki, pamięci dyskowe itp.), jak i podjęcie prac związanych z maszynami Jednolitego Systemu. Ukazują się liczne publikacje książkowe, w tym znakomite serie wydawnicze Wydawnictw Naukowo-Technicznych – warto zauważyć, że nie brakuje w gronie autorów polskich specjalistów, w odróżnieniu od czasów obecnych. Społeczność informatyków dysponuje własnym miesięcznikiem popularno-naukowym Informatyka oraz licznymi biuletynami technicznymi (Zjednoczenie MERA). W 1981 r. zawiązuje się Polskie Towarzystwo Informatyczne. Od połowy lat 80. obserwujemy w kraju zastosowania mikrokomputerów – polski przemysł próbuje podjąć produkcję tych urządzeń, ale bez specjalnych sukcesów. Pojawia się refleksja, że upływa czas, a nie zachowano w pamięci ciągu wydarzeń, dokumentów i ludzi, którzy to wszystko tworzyli.

Warto więc przywołać stwierdzenie prof. Romualda Marczyńskiego, który pi-

¹ Opracowanie prof. R. Marczyńskiego jest dostępne w archiwum serwisu historycznego

Jerzy S. Nowak

Oddział Górnośląski PTI, członek-założyciel PTI, obecnie członek Zarządu Głównego PTI, od 2008 r. prowadzi Sekcję Historyczną PTI.

Beata Ostrowska

Wiceprezes Zarządu Oddziału Łódzkiego PTI, członek Prezydium Zarządu Głównego PTI, członek Sekcji Historycznej PTI

sząc w 1972 r. prawdopodobnie pierwszy szkic o historii informatyki w Polsce¹, przypomniał, że zwrócił się z tym tematem do ponad 20. osób, czynnie uczestniczących w wydarzeniach – odpowiedziały zaledwie dwie. I taka sytuacja ma miejsce i dziś.

Okładki wydanych tomów: „Polska informatyka: Wizje i trudne początki”, „Polska informatyka: Systemy i zastosowania”
(projekt graficzny: Krzysztof Kanoniak)

Pierwsze próby opracowania historii podejmuje PTI w 1988 r. organizując konferencję 40-lecia polskiej informatyki. Głos zabierają wtedy sami twórcy – byli jeszcze wśród nas. Dorobek konferencji publikuje w specjalnym wydaniu Informatyka nr 7-12 z 1989 r. Ten zestaw artykułów staje się na wiele lat kanonem wiedzy o historii polskiej informatyki. Kolejną publikacją historyczną PTI jest zbiór artykułów, opracowanych w wyniku Zjazdu Inżynierów Polskich z 2011 r. – „Wczoraj, dziś i jutro polskiej informatyki”. Istotnym elementem tomu jest przypomnienie dorobku prof. Zdzisława Pawlaka.

W konsekwencji tych działań PTI ogłasza w 2015 r. konkurs wydawniczy na opracowania z historii polskiej informatyki. Plonem konkursu jest zgłoszenie kilkunastu artykułów omawiających historię instytucji i wybranych przedsięwzięć oraz dwie publikacje książkowe. Pewnym rozczarowaniem jest brak zgłoszenia na całościowe opracowanie historii polskiej informatyki – jak widać brak materiałów

nadal utrudnia opracowanie takiej syntezy. Należy tu jednak zwrócić uwagę na obiektywne trudności – praktycznie większość materiałów archiwalnych z zakresu przemysłu komputerowego znajduje się w archiwach warszawskich, co zdecydowanie utrudnia badaczom spoza Warszawy podjęcie poszukiwań.

Wyniki konkursu przyniosły dość ciekawe spostrzeżenie – o ile w 1988 r. wszyscy prelegenci mogli przedstawić swoje ustalenia i relacje, po prostu z głowy, to obecnie musieli odwołać się do kwerend archiwalnych. To już są inne relacje – znikają pamiętniki, powstają analizy.

Nadesłane artykuły, po recenzjach wydrukowano w dwóch odrębnych tomach. Jeden tom poświęcony jest szeroko rozumianemu przemysłowi informatycznemu, drugi – wybranym aplikacjom i zastosowaniom informatyki. Wydawca przedstawia te publikacje jako początek obchodów 70-lecia polskiej informatyki, przypadającego na grudzień 2018 r.

Dość długo debatowano nad kształtem wydawnictwa – jeden tom, może jednak dwa. Stało się na dwóch. Czy skopiować układ graficzny z wydania 2011? Ujawnia się zmora prawa autorskiego. Decyzja – całkowicie nowy układ publikacji. Wyróżnikiem graficznym stanie się określenie **Polska informatyka**, po którym widać właściwy tytuł opracowania.

Wkrótce zostanie dołączony trzeci tom, traktujący o informatyce w służbach specjalnych PRL i wzbogacony o liczne dokumenty z archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Wydane publikacje przeznaczone są dla członków Towarzystwa, a także dla bibliotek uczelnianych i placówek naukowych informatyki. Założono, że po roku publikacje pojawią się w sieci i będą dostępne dla wszystkich.

Pozostaje mieć nadzieję, że pojawią się kolejne prace poświęcone historii polskiej informatyki, w tym pilnie potrzebne kompendium w języku angielskim.

Redaktorzy życzą ciekawej lektury.